

Propagandaskrifter. 1, En föreläsning i folkuppfostran

Schlyter, Erik Alfred,

*Polit. ekon. Nykt. (Br). Schlyter, E.
A., Propagandaskrifter. 1*

National Library
of Sweden

+

Polit. akadem
Nylhet
(6/10)

Pris 20 öre.

PROPAGANDASKRIFTER I.

EN FÖRELÄSNING I FOLKUPPFOSTRAN

AV

ERIK A. SCHLYTER

Cand. theol. phil.

(Särtryck ur Gotl.-Posten den 31 okt. 1925).

PROBABANDSKRIFTER I

ENTFÖRELLÄSNING
I FÖRHÖRSTÄN

Gotlands-Postens Tryckeri.

V I S B Y

1 9 2 5.

FRÖK A. SKRIFTER

FRÖK A. SKRIFTER

En föreläsning i folkuppfostran

av

Erik A. Schlyter, Visby.

Ärade församling!

Ett lands kultur beror på dess folks fostran. Det kan vara självfostran, då samhällets medlemmar själva studera och föresätta sig regler till efterföljd. Det kan vara uppfostran, då de som sitta inne med ett samlat vetande distribuera ut det till folket medelst föredrag, studiecirklar, kurser, böcker m. m. Även bokförlagen, biblioteken och pressen kunna tjäna folkuppfostrans stora sak, ehuru deras verksamhet ofta går i annan riktning. Många bokförlags böcker ockra på sina läsares sensationslystnad; biblioteken överlämna vanligtvis åt låntagaren själv att be-

stämman valet av lektor, och tidningarna ha i många fall ett visst politiskt partis intressen till ögonmärke för sin verksamhet. Undantag finnas.

Ett lands kultur beror på den uppfostran folket ger sig självt genom sina lärare. Man blir icke uppfostrad bara genom att läsa och höra, utan genom att gång på gång, till dess en vana uppkommer, gestalta det lästa eller hörda i handling. Att uppfostra är alltså bl. a. att föranleda någon att i handling omsätta en kibringad undervisning. Uppfostra är icke synonymt med att undervisa. Likväl måste folkuppfostran i allmänhet inskränka sig till folkundervisning, varefter det får bero av den enskildes företagsamhet och förmåga av initiativ att förverkliga de givna direktiven.

Vi önska uppfostra det svenska folket till kroppslig sundhet, till hjärtegodhet och till medborgerlig förtjänst. Hälsan betingas icke blott av rörelse och frisk luft, ehuru sportövningar och gymnastik ha en stor uppgift att fylla som komplement till levnadssät-

tet i övrigt. I detta sammanhang bör kanske erinras om femminutersgymnastiken om morgnarna, vartill jag kan rekommendera en bok av dansken Müller, ett aldeles utmärkt arbete, översatt till svenska och som finns i bokhandeln. Efter de få rörelserna, varvid man andas duktigt med slutet mun, bör man tvätta av kroppen, börjande nerifrån, med kallt vatten, vilket enklast utföres med händerna, som därvid frottera huden duktigt. Munnen hålles väl till och man andas kraftigt med näsan för att hjälpa hjärtat att driva kring blodet, varigenom man ej riskerar att förkyla sig. Men hälsan är även beroende av vad vi dricka och äta. Dryckerna få icke innehålla gifter, men både bönkaffe, the, choklad, öl, vin, spirituosa och kolsyredrycker innehålla som bekant gifter.

Vi ha börjat med att upplysa folket om de alkoholhaltiga dryckerna, och vi vilja förstås ha bort dem från jordens yta, det är klart. Vi vilja, att folket skall göra sig reda för vad det kostar den enskilde och landet pr år att supa, vad kroppens alkoholise-

ring betyder ifråga om organens förkrympning och förtorkning — man skulle tycka, att de icke skulle torka av väta, men så är det i alla fall, när det gäller alkoholdryckerna — vidare vad alkoholens säregna giftverkan på sjäslivet som degenererande faktor betyder, hur den försämrar avkomman, så att släktets utveckling genom arten kommer på ett synnerligen lågt plan. Tänk om vi skulle ge avelsdjuren brännvin, det skulle just bli sköna avelsdjur vi skulle få då, men lagen förkjuder avelsdjurens vanskötsel, medan människorna i motsvarande mening få vansköta sig och varandra bra långt innan samhällsmekanismen bromsar. Detta och mycket annat ville vi, att folket skulle få upp ögonen för, och vi ville, att de skulle få klart för sig, hur staten faktiskt använder en del av folkets pengar till framställande av det förödande gift, som berövar folket en del av dess fria självbestämningsrätt. Är det icke rättvist, att folket får reda därpå? Tänk er att staten toge monopol på tillverkningen av kokainpulvret. Gud bevare oss för

någonting så förfärligt! Och vi behöva heller ej befara det, ty staten har tvärtom stipulerat stränga straff för insmugglingen av det vedervärdiga giftet. Nåväl, men alkoholen är också ett vedervärdigt gift. Staten tillverkar detta gift i form av drycker, håller aptiten därefter ständigt på högspänn genom att utminutera det i små doser, ja lockar till en massa onödigt ätande av nationens dyrbara brödkaka genom att bestämma ätande som villkor för att utfå de små doserna, åsätter ett så pass högt pris på giftet, att ett ekonomiskt överskott uppkommer, som sedan utnyttjas på — ja, vad skola vi säga? — att t. ex. motarbeta tuberkulosens härjningar. Men denna förskräckliga folksjukdom härjar företrädesvis bland folkgrupper, vilkas motståndskraft nedsetts bl. a. genom alkoholmissbruk. Varför skulle vi icke upplysa folket om denna löjliga häxdans? Runt, runt och tillkaka igen. Vi behöva sannerligen spara på vårt dyrbara bröd för hungeråren, om de komma. Minst hälften av alla våra sjukdomar alstras

genom att vi dels äta dubbelt så mycket som vi behöva, dels i alldeles särskilt hög grad äta för mycket animalisk föda, näring från döda djur, som framkallar den fördärliga urinsyran, vilken ställer stora fordringar på organismen, särskilt lever och njurar, då det gäller att oskadliggöra den och driva den ur kroppen. Så alstras t. ex. det mesta av vår huvudvärk. Alla moderna forskare inom näringsfysiologien hävda numera med bestämdhet, att människan icke måste äta djurkött, men att en liten smula däraf kan rekommenderas på grund av dess värdefulla äggvitesubstanser, om födan blott till sin huvudsak utgöres av rik omväxling på frukt, grönsaker och sädeslag. Men vem sätter sig till att dricka brännvin till morötter och persilja? Överdriven djurnäring lockar faktiskt till att supa. Genom uppammandet av spritgiftbegäret drives kulturmänniskan att äta ofantligt mycket mera urinsyrenäring än vad som är sunt för genomsnittsmänniskan. Och på restaurangerna, vad är det för mat som tillhandahålles för den sprittörstande all-

mänheten? Serveras där god vegetarisk mat? Nej, just de animaliska födoämnen är det som först och främst serveras. Vem tänker på att spara på födan, då utsikten till berusning vinkar? Är det inte berusningen som lockar, så är det aptiten, som tjuvar vår fantasi. Vi vilja äta mycket gott — goer mad och möe mad, som skänningen säger — och nubben och pilsnern borttaga vår trötthetskänsla genom bedövning, så att vi utan att märka magens opposition kunna stoppa ner stora mängder. Gäller det nu att få suppa, kan man i nödfall klara sig med en patentsmörgås à 1:50 för att få ut ransonen. Men hur ofta stannar det vid en så blygsam anrättning? Nej, folket drives av sitt begär efter sprit att äta alldeles för mycket och framför allt om kvällarna, då det ju är särskilt viktigt att ej belasta organismen med de svårsmälta toxinerna: xantin, hypoxantin, kreatin, kreatinin, förmultningsgift m. m. På detta sätt slarvas det också alldeles otillständigt med nationens dyrbara brödkaka. Med brödkakan mena vi förstås ej blott brödet,

utan all slags näring. Och detta blott och bart för att uppfylla statens villkor för att få ut alkoholens giftdoser. Socialekonomerna bry sina hjärnor med hur de skola få levnadsindexen att sjunka, vilket praktiskt taget är detsamma som att få maten att räcka till bättre, så att den genom större tillgång kan säljas billigare. Nå, där sitta de nu, social- och nationalekonomerna och bry sina hjärnor, och under tiden går staten kring och tjusar till folket med granna förespeglningar om så och så mycket brännvin, så och så mycket konjak och punsch och whisky och likörer, om de bara vill vara så snälla att äta och äta. Det är som att sockra på potatisplättarna för att få dem att slinka ner bättre. Det måtte vara tråkigt att nödgas vara socialekonom här i landet.

Om det Sverige, som ännu icke fötts till världen, finge födas och uppfödas vid en näring, som bestode av fyra femtedelar vegetabilisk och en femtedel animalisk föda (eller ingen djurföda alls) samt utan vetskap om de alkoholhaltiga dryckerna. — vilka summer

skulle ej inbesparas årligen på detta enkla sätt! Nu fordra dessutom de förstörda magarna läkarevård, apoteksvård, sanatorievård o. s. v. Säkerligen skulle minst hälften av alla dessa utgifter kunna inbesparas åt nationalförmögenheten om alkoholdryckerna komme bort. Vem kan förtänka oss, att vi vilja upplysa folket om alla dessa förhållanden? En dag skall dock hela folket resa sig som en man och förbjuda de förkännade alkoholdryckerna. Förbannade? Ja, just det säger jag. Gud själv har förbannat dem, naturen förbannar dem, och vi förbanna dem också. Dante, som uppfann Inferno, skulle avskaffat helvetet den dag han insett, vilket helvete de förbannade alkoholdryckerna skaffat världen.

I nära anslutning till kapitlet om de farliga dryckerna ha vi en hel del som vi ville säga folket om våra födoämnen och deras användning. En del framgår redan av det ovan nämnda. Beräknar man medelvärdet av vad en människa äter till 75 öre pr dag, så överstiger värdet av den föda svenska folket förtär under ett år halvannan

miljard kronor. Äro ni säkra på, att nu dessa pengar användas rätt? Och de inköpta varorna, begagnas de förnuftslenligt? »Har samhället inriktat folkuppfostran på, att dessa väldiga värden på bästa möjliga sätt brukas till folkkraftens bibehållande och det kommande släktets gynnsamma utveckling?» frågar professor Georg von Wendt i en studie av våra födoämnenns inverkan på kroppsvikten med titeln »Magra eller fetma?», även hans fortsättningsbok »Vitaminer» är ett mycket värdefullt arbete). Han besvarar frågan med ett avgjort nej. Statens konsulenter och instruktörer undervisa folket om, hur husdjuren skola vårdas för att giva bästa möjliga avkastning. Vi ha också dyrbara statsanstalter för studiet av husdjurens näring, men någon anstalt för teoretiska och praktiska undersökningar av folknäringen ha vi ej. Är människans näring mindre viktig än boskapens? Är folkets hälsa av mindre betydelse än husdjurens?, frågar han

med rätta. Mycket, mycket vore här att påpeka. Blott ett enda exempel. Hur många hushåll är det väl som tillvarataga potatisvattnet? Potatisen förlorar genom kokning en avsevärd del av sina äggvitesubstansers värde såsom byggnadsmaterial för kroppen. De utdragas av kokvattnet, och vattnet slås bort. Varje värde i våra näringsmedel låter ekonomiskt beräkna sig. Hur många tusen kronor gå då icke årligen förlorade för folknäringen bara genom att potatisvattnet slås bort? En husmoder, som är väl förfaren i de olika näringsmedlens förhållande till varandra ur näringsfysiologisk synpunkt, kan med lätthet inbespara stora värdebelopp samtidigt med att hon erbjuder en ur energisynpunkt värderikare kost än blott genom att år efter år trampa i de gamla hjulspåren. Vad säger Husmodersföreningen?

Vi önska vidare uppfostra folket till hjärtegodhet. Gärna fränkänna människorna varandra denna egenskap, medan de själva tro sig äga den. Är inte jag hjärtegod?, frågar du mig förtrytsamt. Ja, säg själv! Med hjärte-

godhet mena vi först och främst lusten och begåvningen att giva en så god tydning som möjligt av sin omgivnings och andras ord och handlingar. Sedan att försöka se en ljus sida i de mörkaste tilldragelser. Sedan att egentligen aldrig visa ovänlighet mot någon, att då vi måste tillrättavisa, besjålas av längtan att verkligen visa till rätta. Vidare att önska kunna hjälpa och fundera ut sätt att göra det, helst i hemlighet, så att ingen prisar oss därför. Vidare att bemöda oss om en hövlig ton och ett hövligt sätt, när helst vi stöta hop med en mänsklig varelse. Vidare att, om så är nödvändigt, hyckla glädje alltid och allestädes, om vi ej kommit så långt i vår utveckling, att vi insett, att vi alltid ha anledning att vara glada över något. Orsaken till vår hycklade glädje skall vara att, såsom Victor Rydberg säger, ej lägga vår sorg på redan tyngda bröst. Denna förställning är lika ädel som den är svår för de flesta människor. Vidare att lägga bort sådana där många gånger sårande uttryckssätt. Till sist att hellre lida

orätt än göra orätt. Säg mig nu:
— Min vän, är du hjärtegod?
Så vilja vi uppfostra svenska folket
till medborgarlig förtjänst. En
god medborgare känner det som sin
plikt att reformera sig själv och sitt
liv i riktning mot kroppslig sundhet
och hjärtegodhet. Därefter skall han
lyda samhällslagarna. Till den ändan
behöva vi alla, mer eller mindre, kun-
skaper om gällande förordningar, om
grunderna för den mänskliga samman-
levnaden, om statliga och kommunala
förhållanden i allmänhet och om vårt
yrkes eller vår samhällsställnings de-
talfrågor i synnerhet. Vi äro komna
till denna världen för att förvandla
öknarna till paradiset. Det finnes öknar
av okunnighet att plöja och göra frukt-
bara. Det finnes öknar av jordareal
att plöja och bebygga. Det finnes ök-
nar av fördomar och invanda tänkesätt
att plöja upp och bearbeta. Vi njuta
frukterna av gångna tiders arbete. Så
äro ock vi våra efterkommandes för-
fäder. Hela jorden är vårt fädernes-
land. Hela vår tillvaro från vaggan
och till graven sprudlar av arbetsmög-

ligheter. Över allt finnes det något att förbättra, förenkla, försköna. Lyckas vi till att börja med genomföra ett allmänt rusdrycksförbud i vårt land, skall redan härigenom en oändlig välsignelse på skilda områden av vårt folks odling kliva följden. Oändligt mycket lidande skall därigenom besparas kommande generationer. Såsom vi så, skola våra efterkommande skörda. Må var och en försöka draga sitt lilla strå till stacken. Minns vad Ibsen säger i Brand: »En gärning gjord har mera kraft än tusen ord». Låtom oss göra om öknarna till paradiset.

(Rekvireras direkt från författaren, adr. endast Visby. Fraktfritt vid förut insänd betalning!)